

So **veitst** tú tað hjálpir at syngja eitt lag

Tú vaknar, men vilt bara balla teg inn henda sunnumorgunin í november. Tú gníggjar rustin úr eygunum, kagar upp í himmalin og sært eina likku sveima morgundølska yvir húsatekjum. Hvat sær hon? Føroyar? So eiggilig og gomul?

Niclas Johannesen

Í gjárkvøldið stóð so ein eldri maður bráðliga í durinum: “Vil tú keypa ein jólakalendar? 100 krónur. Pengarnir fara til at stuðla teimum, ið ikki hava so nógv, nú jólini nærkast. Tey eru mong, skal eg siga tær.” Ok, hvør verður ríkari tá? Spyr tín innari protestsangari. Men tú tegir og sigur so. “Ja, sjálvandi!” Hetta eru Føroyar og hvør vildi ikki, at okkara ríkidømi so væl varð býtt? Javnt millum føroyingar Føroyar. Ger so væl.

Í luftini kenst kuldarák og eldri maðurin spákar víðari í grannalagnum. Sum tann góði samaritanurin á ferð millum brot og vandasker.

1984

Tíðin er. Og tíðin fer. Hvørt ættarlið syngur sín sang. Men góða ikki siga, at tað longu eru 30 ár liðin síðani hitt harrans árið 1984? Ræðslu-árið 1984 sambært heitinum á klassisku framtíðarsøguni hjá George Orwell (skrivað í 1949), har maktgirnd og Big Brother samfelagið er alvaldandi.

Tað er ov ræðandi at hugsa tann tankan lidnan. So lat tað fara.

Ja, hví ikki heldur velja at gleða seg yvir, at “1984” eisini var heitið á Van Halen útgávuni við kenda lagnum “Jump”. Ja, leyp! Amerikanskur, sorgleysur, vælferðar rokkur, ið vildi fram her í verðini. Og tað vildi tú eisini í 1984. Leypa burtur úr hasi lorta fedranna eplaveltu og æviga kòksprátinum um fiskaprísir. Tú vilt hava guitar fuzz og bankandi puls, ið kann fáa teg at gloyma alt um egningskúrar, svartkjaftamaskinur á Bakkafrost og turra neytakjøtið við perluleyki sunnudagar á Sjómansheiminum í Runavík.

Saman við tær

Og so var 1984 forrestin eisini árið, tá fyrsta útgávan “Saman við tær” hjá einum klaksvíksbólki, ið kallaði seg Frændur, kom út. Satt at siga elvdi hetta ikki til tær

stóru innaru ristingarnar hjá einum 18 ára gomlum glyvradrongi. Kanska tí her ljóðaði dekan ov nógv av legubáli og forferdiligum felagssangi, ið hótti við at toga teg niður aftur í hasa lorta eplaveltuna. Men samtíðin tekur kvørkra-tak um teg og minnir á, at tú kanst ýla so galið tú vilt. Men tú, mín kæri vinur, ert bert ein finna í stórum talvi. Og fá eru tey, ið kenna næsta leik. Og soleiðis situr hundurin brúni bráðliga eitt kvøldið og goyr eymliga í túni. Og tú? Vælsignaður sig ikki, at tú situr so fjálgt í hitanum og etur rækjur, laks og aðrar feitar sakir.

Vinstra-høgra

Vinstra-høgra, vinstra-høgra. Tað var rætta lagið í 80'unum. Tú vart antin vinstrumegin ella høgrumegin. Var tú ikki kapitalistur ella tað, sum verri var; so var tú ið hvussu er sosialistur ella tað, sum verri var. Frændur duldu ikki fyri, at teir sótu – líka sum teirra hjørtu – vinstrumegin borðið, meðan tú – líka sum mappan í reyvalummanum – sat høgrumegin. Íklæddir partisanturriklæði og friðarmerki spældu teir til mótmælistiltøk, sungu um Baby Reagan, men tagdu um Monster Mao meðan teir gingu kravgongu móti NATO og USA.

Hetta merkti við øðrum orðum, at minst 50% av før-

oyingunum kendu seg ikki aftur í vinstrasinnaða hug-sjónarlaga kjølfestinum hjá klaksvíkingunum. Men, so lögdi tað ljóðar, so kendu meira ella minni øll seg aftur í tónleikinum.

Tónleikur gerst hendinga ferð so stórir, at hann sleppur gjøgnum sjálvstær minstu og mest erkvisnu meskarnar. Og júst hetta megnaðu Frændur. Og júst her skærðu Frændur framúr. Og júst soleiðis gjørdist hesin bólkurin føroysk fólkaogn.

Teirra sangir

Hvussu bar tað til?

Svarið er líka so stutt, sum tað er einfalt. Teirra sangir.

Frændur skrivaðu sangir, ið vóru slitsterkari enn atom-bumburnar, øll óttaðust, fóru at leggja heimin í oyði.

Við Steintór Rasmussen og brøðrunum Eyðun og Rana Nolsø hevði tú tríggar sangskrivarar, sum allir á hvør sín hátt góvu sítt serliga íkast til ein av dyggastu føroysku sangskattunum í nýggjari tíð.

Steintór við síni vísukendu tilgongd og sterka poetiska tevi. Eyðun, sum tann náttúrligi melodimakarin. Og Rani sum tann progressivi sangskrivarin og guitaristurin við lögum, ið ofta elvdu til mest tær spennandi produktiónirnar á teirra útgávum.

Tað vísti seg eisini skjótt,

at Baby Reagan var bert ein evarska lítil krókur í teirra alsamt vaksandi tónlistarúmi. Her vóru føroyskir sangir um kærleika, erotik, ungdom, tey veiku í samfelagum, evropa, fosturlandið.

Føroyska samtíðin hungraði eftir einum tónlistarligum samleika.

Fólkið fann tað í Frændum.

Tríggir varðar

Men svarið liggur ikki bara í sanginum. Tað liggur eisini í treytaleysu strembanini eftir góðsku. Útgávarnar “Saman við tær”, “Frændur II” og “80’ini” kunnu allar av røttum kallast varðar í føroysku tónleikasøguni og tær vóru allar útgivnar tíðarskeiðið 84-88. “Saman við tær” (84) osar av trúgv upp á egnan mátt við treytaleysaðari framdrift, sum (næstan) bara ungfolk, ið júst traðka inn á pallin kunnu leggja fyri dagin. “Hundurin brúni”, “Minnist tú gildið”, “Kuffert” og “Lívsmynd” eru alt føroyskir klassikarar skrivaðir av Steintór Rasmussen.

Á aðru fløguni “Frændur II” (86) var stór tónlistarlig menning at hoyra – serliga á framleiðslusíðuni og sjálvari innspælingini. Frændur tóktust at skilja, at skal tú skapa tað besta, so mást tú arbeiða við teimum bestu. Bólkurin var sostatt í samstarvi við rúgvu av tónleikarum; sum

myndaðu føroyska tónleikin um hetta mundið. Teirra millum framleiðaran Jóhannus á Rógvu Joensen og partvís eisini Óla Poulsen, sum settu síni fingramerkið á hesa útgávuna. Lagið “Føroyar” gjørdist tann stóra landaplágan saman við “Eros” (ið Terji Rasmussen hevði skrivað og eisini sang). Útgávan gav eisini rúmd fyri sangskrivara evnunum hjá Eyðuni Nolsøe, har serliga lagið “Hvítar Flykrur” (orð: Steintór, lag: Eyðun) skarar framúr. Meðan eitt lag sum “Zelot” hjá Rana Nolsøe, var tað, ið kitlaði allarmest forvitnu sansirnar hjá teimum, ið vóru meira til tað progressiva.

Triðja útgávan “80’ini” skuldi vísa seg at gerast útgávan, har bólkurin toygdi seg longri enn nakrantíð áður. Við Óla Poulsen, sum tá var við at staðfesta sítt navn sum produsari á altjóða støði, fekk henda útgávan ein serligan nútíðardám. Á hesi útgávu skrivaði Eyðun Nolsøe flestu lögini; teirra millum heitislagið “80’ini”, umframt tey bæði hittini “til tey stressaðu” og “millum mussarnar”, meðan Steintór gjørdi tekst til lagið hjá Eyðun “Dupultsong”, ið eisini gjørdist ein landplága. Rani syrgdi framvegis fyri, at progressivi vøgurin fekk sítt við íkøstum so sum “Satyagraha” og “Eg Visjón”.

Endin

Og meðan Baby Reagan forseti í juni 1987 stóð við Brandenburg Gate og helt røðu við legendarisku orðunum “Mr. Gorbachev tear down this wall” byrjaðu 80’ini so smátt at halla. Brátt var Berlin múrurin fallin (1989). Vinstra-høgra gjørdist ikki longur kumpassin, tú stýrði eftir. Nú var stundin komin saman við vinum at skála eina heilsu um frið!

Við stóra bankaskræðlinum í 1992, vóru síðstu restirnar av 80’ara dustinum loksins jarðaðar við eini ikki sørt nakkalangari sjálvrannsakan kring alt borðið, bæði vinstri- og høgrumegin. Sama árið góvu Frændir eisini sína fjórðu fløgu út “Mitt Land”. Við frálíkum sangum so sum heitislagnum sjálvum, “Vit Viltust”, “Úttanumtos” og “Evropasangurin” settu teir nú fleiri eksistensiellar spurningar, ið vóru meira reellir enn teir vóru retoriskir. Fløgan ber eisini boð um, at ballið er liðugt. Frændur eru tónlistarliga komnir allan sjónarringin runt. Útgávan er eitt dygdarverk, sum tó onkursvegna er tónlistarligt lop aftur til “Frændur II” heldur enn eitt lop inn í nýggjan morgun.

30 ár seinni

1984 er søga. 30 ár saman við tær eru farin afturum. Og staðfestast kann, at Frændur og teirra tónleikur er føroysk fólkaogn. Tríggir unglingar úr Klaksvík skrivaðu søgu við at skriva sangir og at fara treystleysir eftir góðsku og ofraðu ár av teirri lívi til henda gerning.

Tá ólavssøka er standa høgur sum lágur lið undir lið á sangløtu og spyrja: “Hvør verður ríkari tá Føroyar?” Tann spurningurin er líka viðkomandi nú, sum hann var tá. Og hvør veit; kanska tú finnur svarið undir einari lúku á jólakalendarinum, tú keypti í gjárkvøldið.

Um ikki, kanst tú altíð spola aftur til 80’ini. Balla teg undir dýnnuna. So veist tú, tað hjálpir at syngja eitt lag.